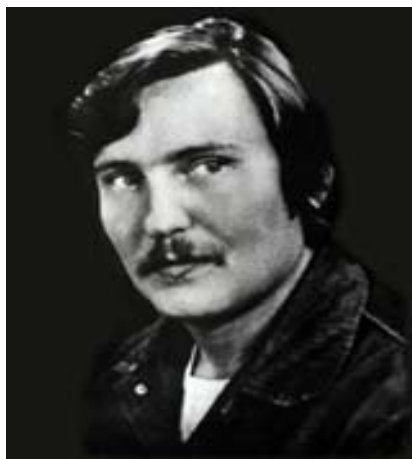

Володимир Івасюк
Стежки дитинства

Народився Володимир Михайлович Івасюк 4 березня 1949 року у районному містечку Кіцмань Чернівецької області в сім'ї вчителів Михайла та Софії Івасюків. Вже у три роки він проявив величезну увагу до музики, з цікавістю спостерігаючи за репетиціями учительського хору, на які його часто брали батьки. У 1954 році батько композитора разом з іншими жителями Кіцмані добивається, аби в містечку відкрили музичну школу, і п'ятирічний Володя потрапляє в підготовчий клас філії Чернівецької школи №1, де починає оволодівати скрипкою. А в 1956 році іде у перший клас середньої школи. Хлопець проявив неабиякі нахили до гри на скрипці, його запрошують грати на місцевих оглядах художньої самодіяльності, на батьківських зборах, на концертах для робітників та колгоспників. За свою чудову гру Володя отримує від земляків подарунок – гарну справжню німецьку скрипку.

Вчитель хлопця у музичній школі Юрій Візнюк вмовляє батьків продовжити музичну освіту дитини, тож після закінчення шостого класу Володя вступає в Київську музичну школу для обдарованих дітей імені М. Лисенка. Але навчання і виснажлива робота над собою, проживання в гуртожитку далеко від батьків позначились на здоров'ї підлітка і він, відмінник, після першого семестру повертається в Кіцмань, де продовжує навчання в середній школі та музичній школі за класом фортепіано. В 1964 році Володя створює в школі ансамбль «Буковинка» й пише для нього свої перші пісні, серед яких найперша – «Колискова». Колектив здобуває перемоги на кількох самодіяльних конкурсах, їде до Києва, там його помічають, запрошують на обласне телебачення, нагороджують подорожжю по Дніпру. Що важливо, пісні юного композитора запам'ятовуються, й невдовзі до нього звертаються з проханнями надіслати ноти й тексти пісень.

Попри заняття музикою справи у школі йшли прекрасно. За кілька місяців до її завершення Володя – один з небагатьох претендентів на золоту медаль. Саме тоді трапляється безглузда випадковість, яка невдовзі породить стільки життєвих труднощів та душевного болю. Під час прогулянки парком хтось з хлопців вирішив закинути картуз на гіпсовий бюст Леніна, що й було зроблено. Усвідомивши крамольність такого вчинку, друзі беруться знімати картуза. Але хто знав, що бюст не закріплений? У ході «операції» «вождь» падає, хлопці потрапляють в міліцію на 15 діб, відкривається «Справа Володимира Івасюка». Відразу постало питання про виключення з комсомолу, вигнання зі школи і позбавлення атестату. Батьки зробили все, що могли. Володя отримав атестат з четвірками з історії СРСР і суспільствознавства. Сім'я переїжджає до Чернівців. Володя блискуче здає екзамени в медичний інститут і його зараховано на перший курс лікувального факультету. Радості не було меж, але

хтось повідомив про його “справу”, і 31 серпня 1966 року Володимира звинувачують у тому, що він нечесним шляхом пробрався в лави студентів і при всіх зачитують наказ про його виключення.

Юнак витримує цей удар і продовжує боротьбу за своє майбутнє. Він іде працювати слюсарем на завод «Легмаш». Коли профспілковий діяч Леонід Мельник дізнається, що Володя музикант, то доручає йому створити і вести заводський хор. Невдовзі цей хор починає займати провідні місця в оглядах художньої самодіяльності, на виступах ансамблю акомпанує сестра Володі Галя, хористи виконують Володині пісні. На хвилі натхнення Івасюк ризикує і під псевдонімом Весняний надсилає на конкурс до 50-річчя Жовтня пісні «Відлітали журавлі» та «Колискова для Оксаночки». Отримує першу премію.

Через рік за рекомендацією «Легмашу» Володя вступає в Чернівецький медінститут. Він симпатичний усім, його відразу ж обирають старостою групи, запрошують в оркестр народних інструментів «Трембіта», в камерний оркестр медінституту. Після закінчення третього курсу Володя починає працювати над піснею «Червона рута». Хоча й до цього було багато пісень про загадкове зілля руту-м'яту, саме «Червоної руті» судилось полонити стільки сердець своєю ліричністю та своїм романтизмом. Коли Володя запропонував показати «Червону руту» й «Водограй» в передачі українського телебачення «Камертон доброго настрою», з'ясувалось, що нікому виконати жіночу партію, оскільки всі роз'їхалися на літні канікули. Тоді запросили володарку чудового сопрано, вчительку музичної школи №1 Олену Кузнецову, і разом з нею Володя впродовж двох тижнів давав життя новій пісні. І ось, 13 вересня 1970 року на Театральному майдані Чернівців у присутності тисяч чернівчан і на очах мільйонної глядацької аудиторії постала чудові пісні – перший великий тріумф молодого митця.

У 1971 році в Карпатах був знятий фільм «Червона рута», в якому брали участь Софія Ротару, Василь Зінкевич, Назарій Яремчук, Раїса Кольца, ансамблі «Смерічка» і «Росинка». Це був перший український музичний фільм. У ньому прозвучали пісні Івасюка, Дутківського, Скорика. Цього ж року у передачі ЦТ «Алло, ми шукаємо таланти!» звучить нова Володина пісня «Водограй». Навесні 1972 року починається львівський період у житті Володі: він переїжджає до Львова, де стає студентом підготовчого композиторського факультету Львівської консерваторії та переводиться на IV курс Львівського медичного інституту. Розширюється коло мистецьких знайомств. І праця, невтомна праця. Створює пісні: «Я – твоє крило», «Два перстені», «Наче зграї птиць», «Балада про мальви». Незабаром відбулась ще одна важлива подія – його пісню «Балада про дві скрипки» виконала молода співачка Софія Ротару, яка вже була відома як переможниця Всесвітнього фестивалю молоді й студентів у Софії за виконання народних молдавських пісень. Згодом вона виконуватиме багато творів Івасюка, а у 1974 році з «Водограєм» стане лауреатом фестивалю естрадної пісні «Сопот-74». Саме тоді вперше на міжнародному конкурсі прозвучала українська пісня. Про Володю дуже багато писала польська преса, перекладала й друкувала тексти його пісень.

1974 рік в біографії Івасюка відзначився ще двома моментами: його обирають делегатом XXII з'їзду комсомолу від Львівської області, того ж року він стає студентом підготовчого відділення Львівської консерваторії по класу композиції. Разом з тим йому продовжують надходити листи з найвіддаленіших містечок і сіл СРСР – всі хочуть висловити свою велику і щиру прихильність молодому таланту. Це додає Володимиру ще більшої наснаги. У 1975 році він пише музику до спектаклю за романом О. Гончара «Прапороносці» і здобуває диплом першого ступеня. Однак, коли справа торкнулася висунення кандидатури Івасюка на присудження Шевченківської премії за спектакль, хтось викреслив його прізвище. А потім згоріли декорації до вистави... Тоді ж був знятий фільм «Пісня завжди з нами», у якому прозвучало шість пісень Івасюка. Володя проводив дуже багато часу на зйомках, тому пропустив чимало занять. Це стало причиною його виключення з консерваторії. Про цю прикрість Володя не говорив нікому, навіть батькам. Пише музику до вистави «Мезозойська історія» у Дрогобицькому обласному муздрамтеатрі.

Через три роки ціною великих зусиль він поновився у консерваторії в класі Лешека Мазепи. У видавництві «Музична Україна» виходить збірка пісень Івасюка «Моя пісня». Софія Ротару з піснею Володимира «У долі своя весна» перемагає на фестивалі «Сопот-77», а сам він працює над підготовкою платівки-гіганта. Як згадує київський звукорежисер М. Дідик, право на платівку-гігант мали лише члени Спілки композиторів, Володя ж тоді був звичайним студентом консерваторії. Тому “гігант” дався йому дуже важко, але коли він вийшов, то розійшовся вмить. Поруч з всенародною любов'ю свою “увагу” демонструє “рідна” партія. Секретар парторганізації консерваторії пропонує Володимиру написати заяву про вступ у КППС, мовляв так йому буде легше. Але громадське життя триває. У 1978 році Володя перемагає на всесоюзному конкурсі молодих композиторів у Москві і отримує дипломи II ступеня за «Сюїту-варіації для камерного оркестру» та «Балладу про Віктора Хара». Львівська комсомольська організація збирає документи для висунення Івасюка на присудження премії імені Островського, його запрошують до участі в роботі журі республіканського конкурсу молодих виконавців. Він дає інтерв'ю, про нього пише преса, його пісні звучать на радіо. Однак із виставою «Прапороносці» Івасюк не потрапляє в число претендентів на премію Островського. Про це він дізнається у Хмельницькому. А коли 24 квітня повертається до Львова, то за якимось дзвінком-викликом в обід одягається, йде до консерваторії і більше не повертається.

18 травня 1979 року тіло Володимира Івасюка знайшли у військовій зоні Брюховицького лісу недалеко від Львова.

Ховали Володю 22 травня, в день, коли прах Великого Тараса перевезли на Україну. Дубову труну, прибрану гілками калини і вишитим рушником, люди відмовилися класти на автомобіль й на раменах несли від оселі до самого Личаківського цвинтаря. Це була не бачена на ті роки процесія, це була непокора владі, адміністрації, судовим оманам. Про час і місце похорону ніде

не повідомлялося. Некролог з'явився лише в одній газеті, яка виходила малим накладом – у «Львівському залізничнику». У ВУЗах призначили саме цього дня комсомольські збори з обов'язковою явкою. Були дані вказівки під загрозою виключення чи звільнення з роботи не йти на похорон. Жодної квітки у Львові не знайти, усі вони там – для Володі, останні живі квіти його останньої весни.

Коли труна пливла до Личаківського цвинтаря і злива квітів встеляла останній його зелений шлях, важкими кроками ступали львівською бруківкою десятки тисяч людей з усієї країни, його істинні друзі і побратими за життя і дотепер. З Волині примчав Василь Зінкевич, із Києва прибули Юрій Рибчинський і Вадим Ільїн, не соромилися сліз Назарій Яремчук, Дмитро Гнатюк і Микола Кондратюк, Ігор Білозір і Остап Стахів. Тріо Маренич на вінку написали:

*Спасибі, друже, за любов жагучу
до рідної Української землі,
повік твою «Червону руту»
співати будуть солов'ї.*

Спереду процесії йшла в національному строї і несла на руках портрет Володі в миртовім вінку донька відомого львівського художника Патика – Оксана. Позаду неї Назарій Яремчук разом із Левком Дутківським несли великий вінок живих білих квітів, надісланий Софією Ротару.

Коли поставили біля ями труну, всі чекали якусь мить: хто вийде наперед і скаже перше слово. Той крок зробив і перше печальне слово мовив Ростислав Братунь. Голос його постійно тремтів і зривався, відчувалося, що хоче сказати те, що знають усі, але ще не час. Коли закінчив, тисячі подумки вклонилися йому за те, що не побоявся, не зрадив, не відступив. А це коштувало Ростиславу Андрійовичу посади голови Львівської організації спілки письменників та спокою до кінця життя. Свого побратима по перу підтримав завжди щирий Роман Кудлик. Виступи родини Січко закінчилися тюремним ув'язненням. Коли студенти консерваторії заспівали «Чуєш, брате мій», було чути не плач, а справжнє ридання. Народ ховав свого співця, який чесно і віддано служив йому.

Після похорону від рідних композитора відцуралися, ніхто не заходив, почалося страшне цькування вже мертвого Володимира. Навіть мертвому йому не могли простити його таланту, бо й мертвим він затьмарював своїми талантом живих. І справді, його ненавиділи живим, його боялися й мертвим. Могили тричі підпалювали, а одного разу в червневу зливу горіли квіти. Пам'ятник, який виконав Микола Посікіра, прочекав у майстерні 10 років дозволу на встановлення. Але дякуючи народові, його любові до митця, могила цілий рік в квітах, завжди святочна. Чому? Вражають слова Ліни Костенко: «Слава – це прекрасна жінка, що на могилу квіти принесе».

Вбивство чи самогубство?

Батьки відразу заявили про зникнення сина в міліцію, але дієвих заходів вжито не було. Володимира знайшли аж 18 травня 1979 року і то не міліція, а випадковий солдат, котрий “полюючи на лисиць” (є така форма навчання радистів), наткнувся на напіввисячий-напівстоячий труп людини. Що цікаво, пошуки велися з 27 квітня до... 11 травня. Саме тоді була закрита справа розшуку. Чим це пояснити? Можливо, вже тоді комусь було відомо, де є тіло Івасюка? Недовго вагаючись, слідчі (мабуть, не без тиску прокуратури) швидко висунули версію, що Володимир ще не набув душевної рівноваги після лікування у Львівській обласній психіатричній лікарні і покінчив життя самогубством. Як все просто: був у “психушці” – то й повісився. Чомусь жодному з досвідчених слідчих не спало на думку, що лікування у стаціонарі Івасюка було отим хитрим ходом (випробуванним уже не одним поколінням) заради поновлення в числі студентів консерваторії. Довідка з лікарні – найвагомійший доказ, тим паче у країні, де завжди любили поводитися з паперами. Хворобою можна було аргументувати численні пропуски, але оскільки Володя ні на що інше, крім втоми і безсоння, викликаних напруженою працею, не хворів, то й вирішив звернутися у психіатричну лікарню. Згадаємо, Івасюк був професійним лікарем, тож “підіграти” міг. Недарма вже незабаром «стан хворого поліпшується: поступово нормалізується настрій, поліпшується сон, стає фізично сильнішим...». І ось очікуваний документ на руках: «У даний час стан тов. Івасюка В. М. хороший і він може приступити до занять в консерваторії». Але слідчі вперто відстоювали формулу “божевільний – самогубець”. 4 червня 1979 року газети, радіо, телебачення передали повідомлення, в якому зазначалося, що причиною смерті Володимира Івасюка є самоповішення, чутки про інші обставини смерті є вигадкою. Рештою версій, які б могли мати продовження, ніхто не займався. Це й сутичка на вулиці, коли Івасюкові повідривали гудзики на куртці (може, то було спеціально сплановане “знайомство”), це й люди, котрі розшукували Івасюка в коридорах консерваторії, яких працівники ВУЗу бачили вперше, це й загадка смерті двох молодих закоханих, котрі начебто були свідками того, як “брали” Івасюка, це й свідчення однієї студентки про зустріч з Володимиром у Рівному 3 травня (за висновками слідчих, він помер 27 квітня). Але на все це ніхто не звернув уваги – не захотів чи просто “не рекомендувалося”.

Щось дивне діялося і з свідченнями медекспертів. Спочатку після дослідження кори бука, на якому висіло тіло, було встановлено: «Сліди 1, 2, 3, 4 (від зашморгу), 5 могли бути нанесені взуттям самого потерпілого за умови, що останній перед смертю залазив чи намагався залізти на дерево. Вирішити це питання в категоричній формі не уявляється можливим через відсутність якихось індивідуальних ознак». Тоді на аналіз віддають одяг Івасюка. Висновок експертів: «На наявних предметах одягу (плащі, піджаку, штанах, трикотажній сорочці та взутті) Івасюка В. М. частин кори, деревини, а також плям зеленого кольору, які б могли походити від поверхні стовбура з місця події, немає...». Але ж версія слідчих вимагала зовсім інших висновків, і згодом вони з’являються: «Судово-трасологічною експертизою встановлено, що сліди на

стовбурі дерева, на гілляці якого висів труп, залишені взуттям Івасюка В. М., коли він залазив на дерево, щоб прив'язати пасок до гілляки». Коментарі, як то кажуть, зайві. Ще одна деталь. Під час одного журналістського дослідження, колишній політв'язень, якому довелося бачити чимало повішених, зауважив, що всі вони висіли з витягнутим язиком. У трупа язик висунутим не був, як і не було виділень. Правда, на останню ознаку експерти увагу звернули.

Сьогодні ми можемо лише гадати про реальні обставини й причини смерті Володимира Івасюка. Хоча є люди, як займаються цим на професійному рівні. Так, ворожки. Київська кіногрупа під час роботи над кінострічкою «Загадка життя і смерті Володимира Івасюка» вирішила ввести в канву фільму епізод ворожіння над останньою фотографією Івасюка. Хід, безумовно, оригінальний, але до провидиці Версальки їхали без особливих надій на успіх – що, мовляв, візьмеш у провінційної неграмотної бабусі. Але ворожка обклала світлину картами й почала тлумачити те, що вони їй показували: «Ця людина жила на розі вулиці (справді, на тодішній вул. Маяковського у Львові), він мав мітку на тілі (це також відповідає дійсності). Було у нього дві сестри. Помер від насильства. Вбивали двоє – один чорнявої масті, другий – русявий. Чорнявого, швидше за все, на світі вже нема. Вбивали небіжчика у двох домах. Знайшли його тіло у лісі біля води. З убивцями була й дівчина. Вродлива. Вона все бачила. Карти підказують, що дівчина згорає від мук сумління. Недалеко той час, коли вона не втримається і заговорить. Люди почують від неї правду про те страшне вбивство». Як з'ясувалося, Версалька взагалі не знала, хто такий Івасюк і чия фотографія перед нею.

P.S.

Прошли вже десятки років, як Володимир Івасюк покинув цей світ. Але з нами залишились його пісні, своїм талантом він зробив їх вічно сучасними. Сьогодні ми тільки можемо вшановувати пам'ять Івасюка. У 1989 році «Червона рута» стала назвою однойменного фестивалю. У 1994 році Леонід Кравчук підписує Указ про присудження Володимиру Івасюку Державної премії України ім. Т. Г. Шевченка. 4 березня 1999 року в Чернівцях відкрився Меморіальний музей Володимира Івасюка. 18 липня 2001 року на V Ювілейній Церемонії нагородження лауреатів Всеукраїнської премії у галузі музики та масових видовищ «Золота Жар-птиця» Володимир Івасюк був нагороджений у номінації «За внесок у розвиток музичної культури України ХХ століття».

Але здійснити найбажаніше – повернути його до життя – нам не вдасться ніколи.

«Водограй»

Задум «Водограю» нав'яз Володі косівський водоспад «Гук». Пісня народжувалася в муках творчості, довго викликала невдоволення. Володя вносив зміни в сюжет пісні, ремствуєючи на свою безпорадність, замкнувся в собі, але сторонньої допомоги не приймав. Через якийсь час знову повернувся до задуму та реалізував його. В цій пісні – вираз нестримного буянства молодості, нев'янучої, веселої, жагучої.

На обласному телебаченні Івасюк мав добрих друзів: головного режисера Василя Селезінку та звукооператора Василя Стріховича, яким повідомив про дві нові пісні. Прем'єра пісень відбулася в програмі «Камертон доброго настрою». Для запису Володя запросив до студії оркестр ансамблю «Карпати» Валерія Громцева. Солісткою була молода учителька музики Олена Кузнєцова, яка володіла гарним сопрано. Стріхович із Селезінкою були дуже вимогливі. Володимир з Оленою заспівали дуетом, зробили дванадцять дублів.

І ось настало свято Володиної музики та поезії. Торжество шестирічної творчої роботи – 13 жовтня 1970 року. Пополудні з Театральної площі Чернівецька телестудія перед багатотисячним натовпом на всю Україну транслює «Червону руту» і «Водограй». На площі й сусідніх вулицях зупиняється транспорт... Після цього виступу мільйони людей вбачатимуть у піснях Івасюка вираз своїх почуттів.

Родина вдома не відходила від телевізора. Після трансляції син підійшов до батька та запитав, як звучав «Водограй». На що батько відповів: «Хотілося танцювати під його музику».

І вже вдруге, як і «Червоній руті», ВІА «Смерічка» відкрив цій пісні широкий шлях у світ. У виконанні Назарія Яремчука та Мирослави Єжеленко «Водограй» став кращою піснею СРСР на конкурсі «Пісня-72».

«Пісня буде поміж нас»

«Пісня буде поміж нас» присвячена відомій поетесі й письменниці Галині Тарасюк. Володимир із нею познайомився восени 1970 року. У той час він уже працював над цим твором. Якось сестра Галина послухала один куплет і поцікавилася у брата, про кого це. Він різко відповів, що це про Галю і попросив не заважати. Тоді сестра збагнула, Галина ж гарна, до того ще й гостроязика. Володя сам про неї часто говорив. Казав, що її прізвище – добра рима до його прізвища. Коли у жовтні Галина Тарасюк запросила Володю на свій день народження, він переживав, бо не мав що їй подарувати. Хотів же подарувати щось дуже гарне, а пісня ще не була закінчена.

Твори «Світ без тебе» та «Пісня буде поміж нас» написані одночасно і тісно пов'язані ідейно та психологічно. Вони залюбки виконувалися окремими артистами й цілими ансамблями і не втратили своєї актуальності донині. Це пояснюється тим, що в їхньому тексті й мелодії є сильний заряд народної пісенності, яка надає їм мелодійності, задушевності, емоційності. Це особливо виразно у творі «Пісня буде поміж нас», де приспів – коломийки та коломийкові варіації.

«Червона рута»

«Червона рута» – найзнаменитіша пісня Володимира Івасюка, яка, як і сам образ, давно стала символом усього найкращого, найчистішого у сучасній естраді. Її автор написав 1968 року вже студентом Чернівецького медичного

інституту, а було йому тоді всього 19 років... Але це далеко не перший твір композитора.

У багатющій батьковій бібліотеці юний Володя, тоді ще старшокласник, натрапив на виданий 1906 року збірник коломийок, впорядкований Володимиром Гнатюком, а там – на такі рядки:

*Ой ходила, говорила гільтайова мати,
Назбирала троєзілля мене чарувати,
Назбирала троєзілля червону рутоньку,
Та й схотіла зчарувати мене, сиротоньку.*

Для вісімнадцятирічного музики образ червоної рути (в іншій транскрипції «черлена рута») був хвилюючою знахідкою, справжнім одкровенням. У пошуках його деталізації він багато мандрував селами, особливо гірськими, шукаючи ключ до розуміння таємничого поняття. На Косівщині знайшов новий варіант коломийки про червону руту, а на Путильщині, в Розтоках, записав легенду про загадкове чар-зілля, яке постає в народних переказах символом вічного і чистого кохання.

Зберігся унікальний документ – чернетка створення тексту «Червоної рути». Ось кілька первісних варіантів строф, які незабаром облетять світ:

*Ти не смійся хоч раз,
Не кажи, що забула,
А згадай про той час,
Як ти мавкою була.*

*Що ночами в лісах
Ти чар-зілля шукала,
Що з вітрами, як птах,
Ти колись розмовляла.*

*Бачу я тебе в снах
У дібровах зелених.
По яких же шляхах
Ти вернулась до мене?*

Спочатку хотілося надати «Червоній руті» характеру і форми балади, але твір виходив розтягнутим, композиційно недолугим. А потрібні ж були лаконізм, простота і щирість народної пісні. Володя переписував її безліч разів, шліфував текст. Коли переконувався, що вклав у пісню все, на що був здатний, відкладав її до появи нових ідей.

На обласному телебаченні Івасюк мав добрих друзів: головного режисера Василя Селезінку та звукооператора Василя Стріховича, яким повідомив про дві нові пісні. Прем'єра пісень відбулася в програмі «Камертон доброго

настрою». Для запису Володя запросив до студії оркестр ансамблю «Карпати» Валерія Громцева. Солоісткою була молода учителька музики Олена Кузнецова, яка володіла гарним сопрано. Стріхович із Селезінкою були дуже вимогливі. Володимир з Оленою заспівали дуетом, зробили дванадцять дублів.

І ось настало свято Володиної музики та поезії. Торжество шестирічної творчої роботи – 13 жовтня 1970 року. Пополудні з Театральної площі Чернівецька телестудія перед багатотисячним натовпом на всю Україну транслює «Червоною рудою» і «Водограй». На площі й сусідніх вулицях зупиняється транспорт... Після цього виступу мільйони людей вбачатимуть у піснях Івасюка вираз своїх почуттів.

А тоді ще самодіяльний ВІА «Смерічка» дав цій пісні ті крила, на яких вона полетіла до людей. У виконанні «Смерічки» «Червона рута» стала піснею року в СРСР на Всесоюзному конкурсі «Пісня-71». На заключному концерті разом з Василем Зінкевичем та Назарієм Яремчуком свою пісню співав і Володимир Івасюк.

«Я піду в далекі гори»

Назву «Я піду в далекі гори» пісні «Мила моя» дав Володимир, коли сам переробив її текст, а потім попрацювали редактори з «Музичної України» і ті, хто співає. Саме цю версію співають сотні виконавців в наші дні.

